

Професійно-мовленнєва культура у педагогічній діяльності вчителя фізичної культури

Professional Speech Culture in Teaching Activities of the Physical Training Teacher

Олексій Тимошенко¹
Oleksii Tymoshenko

¹ *National Pedagogical Dragomanov University*
9 Pirogova Street, Kiev, 01601, Ukraine, anna.chepelyuk@mail.ru

DOI: [10.22178/pos.21-3](https://doi.org/10.22178/pos.21-3)

LCC Subject Category:
[LB1705-2286](#)

Received 10.03.2017
Accepted 08.04.2017
Published online 11.04.2017

© 2017 The Author. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Вступ

Становлення і розвиток системи освіти України і проблема взаємодії учень-учитель, їхні стосунки під час навчально-виховного процесу зберігають значну актуальність. Це пояснюється самою специфікою освітнього процесу, який передбачає безпосередню взаємодію всіх його учасників, де на першому плані виступає саме професійно-мовленнєва культура учителів фізичної культури – педагогічне спілкування.

Анотація. У статті проаналізовано літературні джерела з проблеми професійно-мовленнєвої культури вчителя фізичної культури. Показано, що формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх вчителів фізичної культури передбачає цілеспрямоване навчання з використанням педагогічних методик. Доведено, що застосування спецкурсу сприяє формуванню високого рівня професійно-мовленнєвої культури в процесі оволодіння педагогічними методиками. Підтверджено, що впровадження в навчально-виховний процес розробленої програми формування професійно-мовленнєвої культури актуалізувало процес самовизначення майбутніх вчителів фізичної культури щодо педагогічної діяльності.

Ключові слова: мовленнєва культура; педагогічне спілкування; навчально-виховний процес; учитель фізичної культури.

Abstract. The article analyzes literary sources on the issue of professional speech culture of the of physical training teacher. It is shown that the formation of professional speech culture of future teachers of physical training implies purposeful training using pedagogical methodologies. It is proved that the application of the course promotes high-level professional speech culture in the process of mastering pedagogical techniques. It is confirmed that introduction in the educational process of the developed program of formation of professional speech culture stimulated the process of self-determination of future teachers of physical training at a pedagogical activity.

Keywords: speech culture; pedagogical communication; educational process; physical training teacher.

У психолого-педагогічних дослідженнях вказується на те, що спілкування характеризується системою відносин у суспільстві, є формою прояву особистості.

Зазначимо, спілкування є важливою складовою життя людини, джерело її життєдіяльності, умова формування суспільства та особистості в цілому. Існування людини не можливе поза спілкуванням з іншими людьми. Основною потребою особистості є – потреба в спілкуванні [8].

Однією з проблем педагогічного спілкування є те, що значна частина педагогічних завдань визначається не стільки недоліками методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, скільки деформацією сфери професійно-педагогічного спілкування [4].

У роботі учителя з учнями важлива роль надається стилю спілкування. У психолого-педагогічній літературі стиль спілкування розглядається як індивідуальні особливості педагогічної взаємодії вчителя фізичної культури, які формують певні ставлення до нього учнів. При цьому зміст стилю спілкування визначається, як особистісними характеристиками самого вчителя так і реалізацією відношень до нього учнів. У стилях спілкування проявляються особливості комунікативних можливостей вчителя, особливості колективу і кожного учня зокрема, характер взаємовідносин учитель-учень та його творча індивідуальність [6].

Як стверджує Н. Волкова [1], педагогічне спілкування – система соціально-психологічної взаємодії між учителем та учнем, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для спільної діяльності.

Не менш важливим у педагогічному спілкуванні, як зазначає В. Кан-Калик [3], є взаємини вчитель-вчитель, які суттєво впливають на загально-психологічний клімат у навчально-виховному процесі. Поряд з тим, важливим є доброзичливість у ставленні до інших, прагнення до співпраці, пошуки того що зближує, бажання спільної творчої діяльності, знаходити в досвіді своїх колег цікаве та корисне [3].

У дослідженнях професійно-мовленнєвої культури науковці звертають увагу на її вплив на формування ефективного навчально-виховного процесу. Як зазначає А. Деркач [2] спілкування, торкається чи не всіх основних сторін педагогічного спілкування. Зокрема, спілкування виступає не стільки як обмін інформацією, скільки процес взаємодії і взаємовпливу.

На думку Н. Кузьміної [5] під час спілкування, внаслідок постійного контакту у процесі спільної діяльності її учасники отримують різноманітні знання про себе, своїх друзів, способи найбільш раціонального вирішення поставлених завдань.

Науковець І. Шоробура стверджує, педагогічне спілкування це форма навчальної взаємодії, співробітництва вчителя та учнів, передавання суспільного та професійного досвіду (знань, умінь, навичок) від учителя учням [10].

Спілкування вчителя і учнів з метою обміну інформацією й виховного впливу на них. Це цілеспрямований творчий процес, у ході якого створюються умови для реалізації завдань освіти, розвитку і виховання учнів [10].

Великої уваги приділяється педагогічному спілкуванню, його особливому значенню у вирішенні навчально-виховних завдань, вмінням учителів його ефективно використовувати у роботі з учнями. Отже, важливою є підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування професійно-мовленнєвої культури у навчально-виховному процесі, а також поліпшення форм і методів професійної підготовки.

Результати дослідження

Застосування педагогічних методик є одним із важливих засобів у навчально-виховному процесі для формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх учителів фізичної культури. Методики вагомим тим, що вони передбачають організоване на спеціальних заняттях педагогічне спілкування студентів між собою та викладачів зі студентами. А також стимулюють посилення інтенсивності спілкування студентів один з одним та викладачем у навчально-виховному процесі [6].

Застосування на заняттях з психолого-педагогічних дисциплін передбачає застосування певних методик, а саме методики вивчення потреби в досягненні (мета – виявити рівень потреби у досягненні), методики для визначення потреби в спілкуванні (мета – виявити рівень потреби у спілкуванні).

Форми проведення тренінгових занять:

1. Тренінг-заняття для визначення потреби формування психолого-педагогічної компетентності. Особливість цього виду тренінгу полягає у тому, щоб змусити кожного студента замислитися над тим, що саме він робить для формування своєї психолого-педагогічної компетентності, як він працює над собою. Студенти на занятті описують проблеми, з

якими вони стикаються на шляху до психолого-педагогічної компетентності. Викладач зачитує роботи студентів, не називаючи авторів, і вся група обговорює, в чому проблема, і як можна допомогти студенту, що він повинен робити, на що звернути більше уваги.

2. Заняття з використанням педагогічних ситуацій, суть якого полягає у наступному: Прочитайте ситуації. Дайте відповіді на запитання: чи був викладач культурним і тактовним; якою виявилася його культура у процесі спілкування (ефективною чи ні); чому Ви так вважаєте; якщо, на Ваш погляд, культура спілкування викладача була невдалою, як би на його місці повелись Ви.

Разом з тим, проводилися сюжетно-рольові заняття такі як: «Подорож до світу спорту»; розмова «Про особисту гігієну»; вікторина «Спортсмени України – наша гордість»; розмова «Фізична культура – запорука здорового способу життя». Також, проводились заняття, на яких потрібно було скласти характеристику, за допомогою якої можна було б отримати інформацію про Вашого улюбленого викладача та підготувати доповідь на тему: « Основне призначення вчителя фізичної культури».

Аналіз різноманітних досліджень щодо вивчення проблеми професійно-мовленнєвої культури у педагогічній діяльності, сприяв розробці програми формування професійно-мовленнєвої культури у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вчителів за допомогою педагогічних методик.

При вирішенні поставлених завдань, для ефективності формування професійно-мовленнєвої культури у навчально-виховному процесі, необхідно:

- сформувати у майбутнього вчителя фізичної культури позитивну мотивацію до розв'язання проблем педагогічного спілкування у всіх аспектах професійної діяльності і прагнення до підвищення рівня мовленнєвої культури у процесі спілкування;
- розвинути вміння особистісної орієнтації студентів у ситуаціях педагогічного спілкування шляхом відповідної мовленнєвої підготовки на основі засвоєння теоретичних знань і практичного досвіду.

Розроблено програму спецкурсу «Професійно-мовленнєва культура», в яку входять і лекції і практичні заняття для теоретичного та практичного засвоєння студентами даних методик та застосування їх у роботі з учнями під час проходження педагогічної та тренерської практик. Для підведення підсумків роботи було заняття у формі проблемного семінару.

Після проведення теоретичних і практичних занять було проведено тестування, що дало можливість простежити кількісні і якісні зміни, які відбулися у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури педагогічними методиками.

Можемо зробити припущення щодо позитивного впливу застосування даної методики на ефективність формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх учителів фізичної культури.

У відповідності з рівнем теоретичної і практичної підготовки, змінювалося і ставлення майбутніх учителів до професії – вчитель фізичної культури. Ці зміни є важливі, у процесі оволодіння майбутніми учителями фізичної культури більшим обсягом фахових знань, розширювало їх можливості у практичному використанні цих знань безпосередньо у процесі проходження педагогічної практики у загальноосвітніх школах.

Після завершення вивчення даного спецкурсу, переважна більшість майбутніх учителів вказували на ефективність застосування знань з психолого-педагогічних дисциплін у вивченні системи педагогічного спілкування у групі, проведенні педагогічної роботи.

Формуючи професійно-мовленнєву культуру майбутнього учителя фізичної культури з використанням педагогічних методик, передусім, є прагнення змінити ставлення майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності.

У результаті вивчення спецкурсу відбулися зміни у ставленні студентів до майбутньої професії учителя фізичної культури.

Висновки

Таким чином, теоретично обґрунтовано значення професійно-мовленнєвої культури у

професійній діяльності вчителя фізичної культури, що розширює можливості освіти, розвитку та виховання вчителя і дає змогу підвищити як загальну так професійно-мовленнєву культуру майбутнього вчителя фізичної культури.

Зазначено прояв професійно-мовленнєвої культури як інструменту самореалізації учителя в контакті з іншими (студентами, учнями, батьками) зумовлено тим, що кожна професія має свою специфіку, становить цілком певні вимоги до вчителя, його культури спілкування, особистих здібностей, професійних якостей.

Список використаних джерел / References

1. Volkova, N. P. (2006). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do profesiino-pedahohichnoi komunikatsii* [Theoretical and methodological foundations of training future teachers for vocational teacher communication] (Unpublished doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/348839.html> (in Ukrainian)
[Волкова, Н. П. (2006). *Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації* (Рукопис дисертації). URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/348839.html>].
2. Derkach, A., & Isaev, A. (1985). *Pedagogika i psihologija dejatel'nosti organizatora detskogo sporta* [Pedagogy and psychology of the activities of the organizer of children's sports]. Moscow: Prosveshhenie (in Russian)
[Деркач, А., & Исаев, А. (1985). *Педагогика и психология деятельности организатора детского спорта*. Москва: Просвещение].
3. Kan-Kalik, V. (1995). *Grammatika obshhenija* [Grammar of communication]. Moscow: Rospedagentstvo (in Russian)
[Кан-Калик, В. (1995). *Грамматика общения*. Москва: Роспедагентство].
4. Kondratska, H., & Chepeliuk, A. (2012). *Rozvytok komunikatyvnoi kultury studentiv – maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia* [Development of communicative culture of students – future specialists on physical education]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*, 14, 204–214 (in Ukrainian)
[Кондрацька, Г., & Чепелюк, А. (2012). Розвиток комунікативної культури студентів – майбутніх фахівців з фізичного виховання. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 14, 204–214].
5. Kuzmina, N. V. (1990). *Professyonalizm lychnosti prepodavatelja y mastera proyzvodstvennoho obuchenyia* [The professionalism of the teacher's personality and the master of industrial training]. Moscow: Vysshaja shkola (in Russian)
[Кузьмина, Н. В. (1990). *Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения*. Москва: Высшая школа].
6. Ziazun, I. (Ed.). (2004). *Pedahohichna maisternist* [Teaching skills]. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukrainian)
[Зязюн, І. (Ред.). (2004). *Педагогічна майстерність*. Київ: Вища школа].
7. Synytsia, A. V. (2010). *Kultura profesiinoho spilkuvannia vchytelia fizychnoi kultury* [Culture of Professional Communication teacher of physical culture]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 86, 41–43 (in Ukrainian)
[Синиця, А. В. (2010). Культура професійного спілкування вчителя фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 86, 41–43].
8. Sushchenko, L. P. (2003). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu (teoretyko-metodolohichni aspekt)* [Professional training of future specialists in physical education and sport (theoretical and methodological aspect)]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi

derzhavnyi universytet (in Ukrainian)

[Сущенко, Л. П. (2003). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект)*. Запоріжжя: Запорізький державний університет].

9. Tymoshenko, O. V. (2008). *Shliakhy optymizatsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v umovakh rozvytku suchasnoi osvity v Ukraini* [The ways of optimization professional preparation of future teachers of physical culture according to development of modern education in Ukraine]. *Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*, 9, 125–132 (in Ukrainian)
[Тимошенко, О. В. (2008). Шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 9, 125–132].
10. Shorobura, I. M. (2010, May). *Formuvannia pedahohichnoi maisternosti maibutnoho vchytelia: vyklyky suchasnosti* [Formation of pedagogical skills of teachers, new challenges]. In O. Aksenova (Ed.), *Lichnost' v edinom obrazovatel'nom prostranstve* (vol. 3, pp. 142–145). Zaporozh'e: LIPS (in Ukrainian)
[Шоробура, І. М. (2010, Травень). Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя: виклики сучасності. В. О. Аксенова (Ред.), *Личность в едином образовательном пространстве* (Ч. 3, с. 142–145). Запорожье: ЛІПС].